

Wandelen in Bologna

Merel Diemont

Colofon

Wandelen in Bologna

© 2019 Odyssee Reisgidsen

© 2019 Merel Diemont

Alle rechten voorbehouden

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Tweede, geactualiseerde druk 2019

Auteur: Merel Diemont

Serieredactie: Bartho Hendriksen en Leo Platvoet

Foto's: Merel Diemont

Kaart: UvA-Kaartenmakers, Castricum | uva-kaartenmakers.nl

Omslag: naar een ontwerp van De Weijer Design | www.deweijerdesign.nl

Over de auteur

Merel Diemont (1988) studeerde Politieke Geschiedenis en Internationale Betrekkingen in Groningen. Via Den Haag, Zuid-Soedan, Maastricht, Amsterdam en Tanzania kwam ze in 2015 in Bologna terecht, waar ze samen met haar vriend een jaar gewoond heeft. Tegenwoordig werkt ze weer in Nederland, maar haar gedachten gaan nog vaak terug naar de tagliatelle al ragù, de Torre Asinelli en San Luca. Meer verhalen over Bologna zijn te vinden op Merels website www.thebestofbologna.com.

Odyssee Reisgidsen

In 2008 is Odyssee gestart met het digitaliseren van de Odysseegidsen, waardoor het mogelijk is dat de reiziger op de Odysseewebsite zijn of haar eigen gids samenstelt. De gidsen worden als pdf-bestanden of paperback geleverd. Uiteraard proberen wij de geboden informatie zo actueel en accuraat mogelijk te houden. Toch kunnen er onvolkomenheden en fouten in de tekst voorkomen. Odyssee aanvaardt daarvoor geen verantwoordelijkheid.

Volg Odyssee op twitter en Facebook

www.odyssee-reisgidsen.nl | info@odyssee-reisgidsen.nl

Foto voorpagina paperback: Beschermheilige San Petronio te midden van de twee scheve torens

Foto titelpagina: Kijkend over Bologna, zie je meteen waarom de stad la Rossa wordt genoemd

Foto pag. 5: Fraai uitzicht vanaf de toren van de Cattedrale Metropolitana di San Pietro

ISBN 9789461230430

Voorwoord

Florence, Rome en Venetië zijn de ideale steden voor een stedentrip. Het nadeel is dat iedereen dat vindt en je op elk moment van het jaar horden toeristen ziet en alle winkeltjes perfect inspelen op de wensen van bezoekers.

Nee, dan Bologna: in de middeleeuwse binnenstad maak je kennis met het authentieke Italiaanse leven waar koffie en *tagliattelle al ragù* heilig zijn. De vele kerken en kloosters laten zien dat hetzelfde geldt voor de kerk en de paus. Dankzij de aanwezigheid van de oudste universiteit van Europa heeft de stad echter al eeuwen een eigenzinnig karakter: techniek, wetenschap en innovatie staan hier op gelijke voet met religie. De drie bijnamen van Bologna – *la Rossa*, *la Grassa* en *la Dotta* – laten zien waar Bologna voor staat. *La Rossa* (de Rode) verwijst zowel naar het van oudsher communistische en tegenwoordig linkse karakter van de stad (niet in de laatste plaats door de aanwezigheid van de universiteit) als naar de rode daken van de huizen. *La Grassa* betekent de Vette en is een minder subtiele verwijzing naar de gastronomische cultuur van Bologna: nergens worden streekgerechten en eten in het algemeen zo serieus genomen als hier (en terecht). Ten slotte verwijst *la Dotta* (de Geleerde) naar de Universiteit van Bologna die sinds de 11de eeuw haar stempel op de stad drukt.

Buitenlandse toeristen zijn Bologna weliswaar niet vreemd, een toeristische trekpleister is het allerminst. Tot de jaren '80 was Bologna relatief zelfvoorzienend: ook zonder de inkomsten uit de toeristische sector ging het Bologna over het algemeen voor de wind. Rond de eeuwwisseling kenterde deze trend en sinds een paar jaar richt de stad zich steeds meer op toeristen. Bologna bruist meer dan ooit en dankzij de grote hoeveelheid (openlucht)evenementen, markten, concerten en activiteiten is er altijd wat te beleven.

Veel reisplezier,

Merel Diemont

Tips

Uiteraard houdt Odyssee zich aanbevolen voor reacties van kritische lezers. Zijn er foutieve vermeldingen, wijzigingen in openingstijden, prijzen en dienstregelingen? Laat het ons weten! Of heb je tips over hotels, pensions, campings en dergelijke? Ook dat horen we graag!

Stuur een email naar: info@odyssee-reisgidsen.nl

Inhoudsopgave

Geschiedenis van Bologna

Van Felsina tot Bologna **7**

Wandeling 1

De geheimen van het historisch centrum **11**

Wandeling 2

Een reis door de geschiedenis van de universiteit **37**

Wandeling 3

De gouden tijd van het water **55**

Wandeling 4

De heuvels van Bologna **70**

Praktische informatie

Bologna van A-Z **83**

Kaders

De zeven geheimen van Bologna **17**

Bologna's arcaden **21**

La Turrita **22**

De joodse geschiedenis van Bologna **23**

De Universiteit van Bologna **39**

De 'grachten' van Bologna **58**

Napoleon in Bologna **77**

Van Felsina tot Bologna

Buiten het centrum is een indrukwekkende begraafplaats waar omgekomen partizanen, rijke families en helden uit het verleden begraven liggen

De geschiedenis van Bologna is grotendeels bepaald door de ligging van de stad, het succes van de universiteit, de rijke families die de stad bestuurden en Europese politieke ontwikkelingen. Bloei en verval wisselden elkaar af en de stad heeft keer op keer bewezen sterker terug te komen uit een moeilijke periode.

Etruskische en Romeinse oorsprong

Sinds de 9e eeuw v. Chr. is het gebied rondom Bologna bewoond. Van grote nederzettingen was destijds echter nog geen sprake. De 'stad' Bologna vindt zijn oorsprong in de tijd van de Etrusken. Dit Noord-Italiaanse volk stichtte de stad rond ongeveer 510 v. Chr. en noemde haar *Felsina*.

In de eeuwen die volgden hebben verschillende stammen Felsina in handen gehad, tot de stad in 189 v. Chr. na een lange strijd onderdeel werd van het Romeinse Rijk. Consul Lucius Valerius Flaccus werd de bestuurder van de stad en al snel vestigden drieduizend Latijnse families zich in 'Bononia', zoals de Romeinen de stad noemden. Langzaam begon de bevolking de Romeinse taal en cultuur over te nemen, hoewel het Bolognese dialect nog steeds sporen vertoont van de taal van de eerdere inwoners.

De rol van Bologna als knooppunt in de Italiaanse infrastructuur begint in 187 v. Chr. als de Via Aemilia – de weg die van Rimini naar Piacenza loopt – wordt aangelegd. Deze weg verbond Piacenza met Rome en Bologna werd een belangrijk knooppunt op deze route. Zowel de macht van de stad als het inwonertal groeide en op zijn hoogtepunt was 'Bononia' de op een na grootste stad van Italië en een van de belangrijkste steden van het Romeinse Rijk.

Bloei en verval in de middeleeuwen

Na een periode van verval die een paar eeuwen duurde, bloeide de stad in de 5de eeuw op onder bisschop *Petronius*. Volgens de legende liet hij de *Basilica Santo Stefano* bouwen.

Na de val van het Romeinse Rijk kende Bologna verschillende heersers. De Lombarden gebruikten de stad als militair centrum en in 774 werd de stad veroverd door Karel de Grote – heerser van het Rijk van de Franken - die de stad ‘schonk’ aan paus Adrianus I.

In de 11de eeuw was Bologna – dankzij politieke machtswisseling op het Europese toneel – in staat om zich af te scheiden van het Heilige Roomse Rijk. De stad werd een vrije stadstaat en versterkte zijn positie door het sluiten van allianties. Aan het einde van de 12de eeuw groeide Bologna snel en werd het een steeds belangrijker handelsknooppunt, onder andere door een systeem van kanalen waardoor schepen de stad konden bereiken. Dit is ook de periode dat rijke families hun status wilden tonen door een hoge toren op hun huis te bouwen. Rond 1270 – het voorlopige hoogtepunt van de bloeiperiode – waren er ongeveer 180 torens in de stad.

De stichting van de Universiteit van Bologna – waarschijnlijk in 1088 – droeg in grote mate bij aan de groei van Bologna, zowel in deze periode als in de daaropvolgende eeuwen. Geleerden op het gebied van grammatica, retorica en logica legden zich steeds meer toe op het bestuderen van wetten en recht. Professoren en studenten kregen van het Heilige Roomse Rijk verschillende privileges wat de wetenschap, de uitwisseling van kennis en de universiteit ten goede kwam. Beroemde wetenschappers die aan de Universiteit van Bologna studeerden waren onder andere Dante, Boccaccio en Petrarca.

Aan het einde van de 12de eeuw werden nieuwe stadsmuren gebouwd om de stad aan te passen aan de groei van het aantal inwoners. In de 13de eeuw was dit aantal opgelopen tot 50.000 - 60.000, waarmee het de vijfde grote stad van Europa was na Cordoba, Parijs, Venetië en Florence. Het gebied tussen Milaan en Bologna groeide uit tot het gebied met de meeste textielindustrie van Italië en er ontstond een geavanceerd systeem van kanalen en waterwegen voor transport en de opwekking van energie voor de textielmolens.

Na deze periode van grote vooruitgang volgden verschillende moeilijke periodes. In 1348 overleden 30.000 van de 50.000 inwoners aan de pest en de machtige families die door de eeuwen heen de stad bestuurden, lagen voortdurend met elkaar overhoop. De 14de eeuw is echter ook de periode dat de *Basilica di San Petronio* is gebouwd. De heerschappij van sommige families betekende een bloeiperiode voor Bologna, waarin de stad een grote aantrekkingskracht op architecten en schilders had. Bologna kwam steeds meer bekend te staan om zijn kunst en cultuur. Tijdens de renaissance, was het de enige stad waar vrouwen een beroep mochten uitoefenen. Zij hadden veel meer vrijheid dan in andere Italiaanse steden en sommigen vrouwen kregen zelfs de kans om aan de universiteit te studeren.

De schilders van ‘de School van Bologna’ wedijverden in de 16de en 17de eeuw met die van Rome en Florence welke stad het centrum van de schilderkunst was.

Pauselijke Staat

Van het begin van de 16de eeuw tot het einde van de 18de eeuw was Bologna onderdeel van de Pauselijke Staat. Bologna werd in naam van de paus bestuurd door een kardinaal. In 1530 werd Karel de Vijfde voor de Basilica San Petronio door paus Clement VII tot keizer van het Heilige Roomse Rijk gekroond. Aan het eind van de 16de eeuw maakte de pest opnieuw veel slachtoffers onder de bevolking en reduceerde deze van 72.000 tot 59.000 en in 1630 tot 47.000. Er was in deze periode echter ook sprake van grote vooruitgang. In 1564 werden *Piazza del Nettuno* en het *Archiginnasio* – het centrum van de universiteit - gebouwd. Onder het pauselijk bewind werden veel kerken en andere religieuze gebouwen gesticht. Bologna had in deze periode 96 kloosters, meer dan welke andere Italiaanse stad in die tijd.

In 1796 veroverde Napoleon Bonaparte Bologna. Hij riep de stad uit tot de hoofdstad van de Cispadaanse Republiek, een door Napoleon in 1796 in het leven geroepen staat in Noord-Italië. De Republiek kende echter geen lang leven en nadat Napoleon was verslagen, werd Bologna in 1815 door het Congres van Wenen weer onder het gezag van de Paus geplaatst. Uiteindelijk sloot de stad zich in 1860 aan bij het Koninkrijk van Sardinië, dat vlak daarna het Koninkrijk van Italië werd.

Het fascistische tijdperk

Als onderdeel van het nieuwe Italiaanse Koninkrijk, ging het stadsbestuur van Bologna over tot een aantal rigoureuze bouw- en restauratieprojecten. Aan het einde van de 19de eeuw verrezen in korte tijd het treinstation, het park Giardini Margherita, een tramnetwerk en werd de watertoevoer uitgebreid. De stad kende echter zeker problemen en de leefomstandigheden waren niet bijzonder goed. Desondanks groeide Bologna na de eeuwwisseling gestaag en verbeterde de leefbaarheid in en om het centrum. De gevechten van de Eerste Wereldoorlog gingen aan de stad voorbij en zo rolde Bologna in oktober 1922 het fascistische tijdperk van Mussolini binnen. Bologna stond van oudsher bekend als de 'rode stad' vanwege de linkse voorkeur van de inwoners. De komst van het fascisme leidde daardoor tot een sterk antifascistisch bewustzijn, dat uitgroeide tot een ondergrondse partizanenbeweging. Onder het fascisme werden verschillende historische palazzo's met de grond gelijk gemaakt. In plaats daarvan verscheen fascistische architectuur in straten als de *Via Marconi* en *Piazza Galileo*: enorme blok-vormige gebouwen met hoge arcaden zonder enige vorm van decoratie.

Bombardementen en opstand tijdens de Tweede Wereldoorlog

Tijdens de Tweede Wereldoorlog hadden de stad en de inwoners veel te lijden. Vanwege de centrale ligging was Bologna een transportkruispunt tussen Noord- en Midden-Italië, en een strategisch doelwit van de Geallieerden. Op 16 juli 1943 vernietigde een groot luchtbombardement het grootste deel van het historisch centrum. Duizenden mensen werden gedood en bijna de helft van de gebouwen in de stad werd vernietigd of ernstig beschadigd. Op 25 september 1943 volgde een nieuw bombardement met honderden doden en duizenden gewonden. In de laatste jaren van de Tweede Wereldoorlog groeide Bologna echter ook uit tot het centrum van de verzetsbeweging. Deze partizanen vochten tegen de Duitse bezetters en hun Italiaanse, fascistische handlangers. De partizanen heroerden Bologna op 21 april 1945 op de Duitsers. De 'Battle of Bologna' had echter

niet gewonnen kunnen worden zonder de Poolse troepen die voor het grootste deel verantwoordelijk waren voor de 'bevrijding' van Bologna.

Naoorlogse en recente ontwikkelingen

In de naoorlogse jaren groeide Bologna uit tot een bloeiend industrieel centrum en een bolwerk van de Italiaanse Communistische Partij. Tussen 1945 en 1999 werd de stad ononderbroken bestuurd door linkse burgemeesters en gemeenteraden. Naast verschillende studentenopstanden, was de stad in 1977 het toneel van rellen die te maken hadden met de 'Movimento del '77', een politieke beweging opgericht door verschillende linkse politieke groeperingen. De politie werd beschuldigd van het doodschieten van een linkse activist en het leger moest met pantservoertuigen de orde herstellen.

Een nog zwartere bladzijde uit de geschiedenis is 2 augustus 1980. Op deze dag werd Bologna opgeschrikt door een terroristische aanslag op het centraal station. De aanslag was de zwaarste naoorlogse aanslag in de Italiaanse geschiedenis. 85 mensen kwamen om het leven en 200 raakten gewond. De aanslag wordt toegeschreven aan de extreemrechtse partij *Nuclei Armati Rivoluzionari* (NAR), maar deze partij heeft haar betrokkenheid altijd ontkend. Uiteindelijk werden in 1995 verschillende verdachten berecht en veroordeeld. Zij hebben hun betrokkenheid echter nooit toegegeven. De aanslag staat in heel Italië bekend als het 'Bloedbad van Bologna'.

Op cultureel gebied kende Bologna in de 21ste eeuw al verschillende hoogtepunten. De stad was in 2000 de 'Culturele hoofdstad van Europa' en in 2006 de 'Muzikale hoofdstad van Europa'. De opening van FICO Eatery World, het grootste themapark ter wereld dat volledig gericht is op eten (de Italiaanse keuken uiteraard!), betekende in 2017 een nieuwe boost voor het toerisme.